

Ukrainy, Nats. ped. un-t imeni M. P. Drahomanova. – K. : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2011. 235 p.

19. “Tsili staloho rozvytku: Ukraina. Natsionalna dopovid [Sustainable Development Goals: Ukraine. National report.]”.

URL: <https://mepr.gov.ua/files/docs/%d0%9d%d0%b0%d1%86%d1%96%d0%be%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d1%8c%02017%20ukr.pdf>

20. Shestopaliuk O. V. “Formuvannia informatsiino-komunikatsiinoi kompetentnosti maibutnoho pedahoha [Formation of information and communication competence of the future teacher]” / O. V. Shestopaliuk // Informatsiino-

telekomunikatsiini tekhnolohii v suchasni osviti : dosvid, problemy, perspektyvy : zb. nauk. pr. / [za red. M. M. Kozziara ta N. H. Nychkalo]. Lviv : LDU BZHD, 2009. Vyp. 2., ch. 1. P. 137-141.

21. Shcherbiak Yu. A. “Pedahohichna kultura vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu: problemnyi aspekt [Pedagogical culture of a teacher of higher education: a problematic aspect]”.

URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14966/1/Shcherbiak.pdf>

Надійшла (received) 23.12.2021

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Грень Лариса Миколаївна (Грень Лариса Николаевна, Larysa Hren) – доктор наук державного управління, професор, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», професор кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами ім. акад. І. А. Зязюна; Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4466-6018>;

Черкашин Андрій Іванович (Черкашин Андрей Иванович, Andriy Cherkashyn) – кандидат психологічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», професор кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами ім. акад. І. А. Зязюна; Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4929-6706>;

Резнік Світлана Миколаївна (Резник Светлана Николаевна, Svitlana Reznik) – кандидат педагогічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами ім. акад. І. А. Зязюна; Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8310-1242>

УДК 378.2

doi: 10.20998/2227-6890.2021.2.08

В. Є. МИХАЙЛИЧЕНКО, В. М. КОБЕЦЬ, Н. М. СЕМКЕ

СУТНІСТЬ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ І ЙОГО РОЛЬ У ПІДВИЩЕННІ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкрито сутність компетентнісного підходу, його понятійного апарату, їх роль у формуванні готовності студентів до професійної діяльності. Показано, що в рамках компетентнісного підходу потрібне впровадження у процес підготовки майбутніх спеціалістів інноваційних технологій, методів та форм навчання, збільшення обсягу самостійної роботи у процесі навчання, активізація внутрішніх ресурсів особистості за рахунок психологічної підготовки, що сприяє формуванню у студентів загальних та спеціальних компетенцій, підвищенню їхнього професіоналізму. Зроблено висновок, що впровадження компетентнісного підходу у вітчизняну систему освіти стримує недостатня теоретична розробка нових конструктів, слабе практичне використання ефективних психолого-педагогічних технологій їх формування, а також відсутність методичних посібників щодо їх використання.

Ключові слова: компетентний похід, компетентність, компетенція, готовність до професійної діяльності, формування, ефективність.

В. Е. МИХАЙЛИЧЕНКО, В. Н. КОБЕЦЬ, Н. Н. СЕМКЕ

СУЩНОСТЬ КОМПЕТЕНТНОСНОГО ПОДХОДА И ЕГО РОЛЬ В ПОВЫШЕНИИ ГОТОВНОСТИ СТУДЕНТОВ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Раскрыта сущность компетентностного подхода, его понятийного аппарата, их роль в формировании готовности студентов к профессиональной деятельности. Показано, что в рамках компетентностного подхода требуется внедрение в процесс подготовки будущих специалистов инновационных технологий, методов и форм обучения, увеличение объема самостоятельной работы в процессе обучения, активизация внутренних ресурсов личности за счет психологической подготовки, что способствует формированию у студентов общих и специальных компетенций, повышению их профессионализма. Сделан вывод о том, что внедрение компетентностного подхода в отечественную систему образования сдерживает недостаточная теоретическая разработка новых конструктов, слабое практическое использование эффективных психолого-педагогических технологий их формирования, а также отсутствие методических пособий по их использованию.

Ключевые слова: компетентностный похід, компетентность, компетенция, готовность к профессиональной деятельности, формирование, эффективность.

THE ESSENCE OF THE COMPETENCE APPROACH AND ITS ROLE IN INCREASING STUDENTS' READINESS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY

Reveals the essence of the competence-based approach, its conceptual apparatus, their role in formation of students' readiness for professional activities. It is shown that within the framework of the competence-based approach, it is required to introduce innovative technologies, methods and forms of learning into the process of future specialists training, to increase the amount of independent work in the learning process, to activate the internal resources of the individual through psychological training, which contributes to the formation of general and special competencies of students, increasing their professionalism. It is concluded that its introduction into the domestic education system is hindered by the insufficient theoretical development of new constructs, the poor practical use of effective psychological and pedagogical technologies for their formation, as well as the lack of teaching aids for their use.

Key words: competence-based approach, competence, competency, readiness for professional activity, formation, efficiency.

Постановка проблеми. Система вищої професійної освіти України потребує переосмислення процесу підготовки фахівців відповідно до міжнародних стандартів. Болонський процес визначив цільові орієнтири підготовки випускника вищого закладу освіти (ВЗО), здатного до безперервного професійного самовдосконалення та саморозвитку, що базуються на принципах компетентного підходу. Підвищення уваги до цієї проблеми зумовлено також рекомендаціями Ради Європи, спрямованими на відповідність системи освіти до вимог суспільства. У матеріалах модернізації системи освіти в Україні компетентнісний підхід проголошено як одне з важливих концептуальних положень утримання та вдосконалення професійної освіти. Послідовна його реалізація передбачає глибокі системні перетворення у всьому освітньому процесі ВЗО, які стосуються всіх його складових: цілей викладання, змісту, оцінки результатів та якості, взаємозв'язку ВЗО з підприємствами та іншими структурами, впровадження інноваційних технологій, методів та форм навчання, які сприяють формуванню у студентів загальних та спеціальних компетенцій, підвищенню їхнього професіоналізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія компетентнісного підходу, найчастіше званого як компетентнісно-орієнтований підхід до навчання, сутність якого виражена у спробах моделювати дійсні результати підготовки студентів із запланованими у системі освіти, викладена у роботах вітчизняних і зарубіжних науковців: Н. Алдохіної [8], Р. Балтусайте [15], Т. Гури, І. Зязюна, О. Комарист [8], Н. Ничкало [12], О. Овчарук [9], В. Петрук [13], О. Романовського [14] та інших авторів. Сутність компетентнісно-орієнтованого підходу, психологічна готовність майбутніх фахівців до професійної діяльності розглядалась і авторами статті у попередніх дослідженнях [11].

Метою статті є вивчення сутності компетентнісного походу та його ролі у підвищенні готовності студентів до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Головними характеристиками компетентнісного підходу є

знання та практичний досвід у конкретній сфері чи професії як результат розвитку та саморозвитку у процесі навчання у ВЗО та досвіду самостійного вирішення різних проблем у процесі виконання діяльності. Пріоритетною орієнтацією компетентнісного походу є здатність студентів до самовизначення, особистісного зростання, успішної самореалізації у діяльності. Як інструментальні способи досягнення цих цілей виступають базові компетентності, ключові компетенції та професійні якості, зміст яких охоплює теоретичну та спеціальну підготовку майбутніх спеціалістів у процесі навчання у ВЗО та практичне виконання ними професійної діяльності.

Слід зазначити різноплановість та різноманітність підходів різних науковців до визначення понять «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність», «ключові» та «спеціальні» професійні компетенції, їх співвідношення. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» дано таке визначення: «компетенція – це гарне знайомство із чимось; коло повноважень певної організації чи особи. Компетентний – який має достатній рівень знань у сфері; кваліфікований, ґрунтується на знанні, з чимось добре знайомий, обізнаний» [2, с. 445].

Аналіз наукової літератури свідчить, що вчені, котрі вивчають проблему компетентного підходу, ще не досягли одноманітності у визначенні його понятійного апарату. На думку багатьох авторів, компетентність є набуттям самої особистості та визначає якісний рівень засвоєння отриманих у процесі навчання знань, умінь, навичок та здатності використовувати їх на основі власного досвіду у процесі виконання діяльності. Компетенцію вони визначають як наперед задану вимогу до знань, умінь, навичок, якими має володіти особистість для успішної діяльності. Таким чином, компетенція пов'язана з певним видом діяльності, тоді як компетентність – з особистістю, її властивостями та здібностями. Компетентність – ширше поняття, яке характеризує рівень професіоналізму особистості та її досягнення, є результатом необхідних компетенцій, що

формується у процесі професійної підготовки майбутнього спеціаліста у ЗВО.

І. Зязюн, розглядає це поняття у соціально-педагогічному контексті, стверджуючи, що «компетентність як індивідуально-неповторна особливість людини є продуктом її власної життєстверджуючої активності, ініційованої процесом освіти» [5, с.125]. Компетентність як особливість індивіда існує у різних формах самореалізації (звичка, спосіб життєдіяльності, захопленість); як наслідок його саморозвитку, виявлення здібностей тощо. Таким чином, автор підкреслює, що компетентність виявляється у діяльності, як результат активності у процесі навчання та саморозвитку особистості.

Існують різні підходи до вивчення поняття «професійна компетентність». У науковій літературі її розглядають як інтегральну особистісну характеристику, що означає функціональну готовність до певної діяльності, яка базується на сукупності знань, умінь, навичок, особистісних якостей. Вчені вважають, що це поняття включає не лише когнітивну та операційно-технологічну, а й аксіологічну, мотиваційну, соціальну поведінкову сферу особистості спеціаліста. Так, Н. Ничкало стверджує, що професійна компетентність – це «не лише професійні знання, навички та досвід роботи з даної спеціальності, а й ставлення до справи, виявлені (позитивні) схильності, інтереси та прагнення, здатність ефективно використовувати знання та вміння, а також особисті якості для забезпечення необхідного результату на конкретному робочому місці в даній робочій обстановці» [12]. На думку А. Романовського та Т. Гури, професійна компетентність передбачає вміння отримувати та критично аналізувати інформацію, приймати рішення, оцінювати соціальні наслідки дій, організовувати роботу в групі, використовувати нові інформаційні технології, виявляти стійкість перед труднощами... Природа професійної компетентності така, що оптимальні результати у розв'язанні проблем можна отримати лише за умови глибокої особистісної зацікавленості людини [14, с.62-64].

Дослідник теоретико-методичних основ формування базових компетенцій майбутніх фахівців технічних спеціальностей В. Петрук дає визначення професійної компетентності як «готовності особистості мобілізувати власні ресурси (організовані в систему знань, умінь, здібностей та особистісних якостей), які необхідні для ефективного розв'язування професійних завдань у типових та нестандартних ситуаціях, що включає ціннісне ставлення особистості до цих ситуацій» [13, с. 75]. Компетенцію автор розглядає як компоненти професійної компетентності, що забезпечують можливість виконання професійних обов'язків майбутніх інженерів [13, с. 76]. Цієї позиції дотримується й інші дослідники, які визначають компетентність спеціаліста як прояв ним на практиці прагнення та здатність (готовність) реалізувати власний потенціал (знання, вміння, досвід,

особистісні якості та ін.) для успішної творчої (продуктивної) діяльності у професійній та соціальній сфері, усвідомлюючи соціальну значимість та особисту відповідальність за результати цієї діяльності, необхідність її постійного вдосконалення. Слід припустити, що йдеться про готовність до професійної діяльності, набутої під час навчання у ЗВО та необхідності постійного вдосконалення у процесі її виконання.

На підтвердження цієї думки, І. Махновська наголошує, що якщо «особистісні утворення, які складаються із знань, умінь, навичок, рис, якостей ... у науці називають компетенціями, то готовність до професійної діяльності є результатом формування останніх» [10, с. 88]. Ми згодні з точкою зору автора, яка вважає, що готовність є «потенційною професійною компетентністю, яка ще не підтверджена достатнім досвідом діяльності за спеціальністю, первинний рівень сформованості у студентів встановлених нормативними документами професійних компетентностей» [10, с. 89-90].

Таким чином, поняття «компетентність» і «компетенція» є хоч і близькими за значимістю, але не тотожними. Це два тісно взаємопов'язаних між собою поняття, зміст яких охоплює як теоретичну спрямованість у підготовці фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів, так і формування сукупності практичних умінь та навичок, необхідних для ефективного виконання професійних завдань. Науковці так формулюють відмінність між ними: компетенція – заздалегідь задана соціальна норма до освітньої підготовки учня, яка необхідна для його ефективної та продуктивної діяльності у певній галузі. А компетентність – це сукупність особистісних якостей (ціннісно-змістовних орієнтацій, знань, умінь, навичок, здібностей), зумовлених досвідом його діяльності у певній соціальній та особистісно-значущій сфері.

Тривалий час сформованість компетентності майбутнього спеціаліста у вітчизняній науці було прийнято розглядати як процес формування готовності до професійної діяльності. У разі ринкової економіки набуває особливого значення управлінська діяльність, яку здійснює як менеджер, так і інженер, під керівництвом якого працюють інші люди. Від готовності до цього виду діяльності майбутніх спеціалістів залежить економічний прогрес України, тому формування їхньої готовності до управлінської діяльності у процесі навчання у ЗВО є одним з найважливіших завдань психолого-педагогічної теорії та практики менеджменту. Вирішенню цієї проблеми присвячено цілу низку дисертаційних та інших досліджень вітчизняних учених.

У роботах вітчизняних учених зміст поняття «готовність майбутніх менеджерів до професійної діяльності» включає глибоке розуміння специфіки управлінської діяльності, стійку спрямованість на її виконання. Так, готовність майбутніх менеджерів до управлінської діяльності розглянута у дослідженні В. Кобець як складна, інтегративна, динамічна особистісна освіта, яка містить творче засвоєння

теоретичних знань та практичних навчань управлінської діяльності: спрямованість на її успішне виконання; активізацію власного особистісного потенціалу у процесі розвитку та саморозвитку; сукупність знань, умінь та навичок ефективної взаємодії з іншими людьми та управління ними [7, с.7].

Більшість педагогічних досліджень формування готовності студентів до професійної діяльності стосується забезпечення когнітивного, ціннісно-мотиваційного та діяльнісно-практичного компонентів. При цьому практична підготовка часто не стала предметом дослідження як самостійна проблема, також як діяльність майбутніх спеціалістів із самовдосконалення у процесі навчання у ЗВО, набуття досвіду самостійного вирішення різних проблем. У процесі підготовки майбутніх менеджерів, відповідно до специфіки управлінської діяльності, слід особливу увагу приділяти формуванню їхньої психологічної готовності, яка має можливості значної активізації внутрішніх ресурсів особистості [14, с. 45]. Однак, останніми роками в технічних вузах значно скорочено вивчення психолого-педагогічних дисциплін, що не сприяє розвитку та саморозвитку особистісного потенціалу студентів, його активізації.

Ми виходимо з того, що компетентнісно-орієнтований підхід включає готовність майбутніх менеджерів до професійної діяльності, яка отримана у процесі навчання у ЗВО, та досвід самостійного вирішення різних проблем у процесі їх виконання, що є однією з важливих умов прояву компетентності спеціаліста. Таким чином, сутність поняття «професійна компетентність» та «готовність до професійної діяльності» свідчить про їх тісний взаємозв'язок. Вони є інтегральними багаторівневими особистісними новоутвореннями, що характеризують рівні підготовленості майбутніх спеціалістів до діяльності. Можна сказати, що готовність до професійної діяльності відображає рівень сформованості компетенцій майбутнього спеціаліста у процесі навчання у ЗВО. Компетентність ж є реалізацію цих компетенцій особистості у практичній діяльності шляхом набуття самостійного досвіду. Фахівці володіють необхідними теоретичними знаннями та практичними вміннями та навичками, отриманими у закладі вищої освіти. Потрібно лише ефективно приводити їх у дію та постійно оновлювати шляхом самовдосконалення у процесі професійної діяльності. Для цього необхідним є прагнення спеціалістів до особистісного зростання та самореалізації.

У межах сучасного вивчення компетентнісно-орієнтованого підходу в освіті зміст поняття «готовність до професійної діяльності» стає більш різноманітним та включає перелік компетенцій, необхідних для її успішного виконання. Останнім часом з'являється все більше досліджень, у яких готовність до професійної діяльності розглядається

через поняття компетенції та компетентності або ж зовсім замінюються ними (А. Алдохіна, Н. Андрущенко, Р. Балтусайте, С. Калашнікова, О. Комарист, В. Петрук та ін). Так, прибалтійські вчені описують компетентність як основну здатність особистості до виконання професійної діяльності, яка базується на особистісних якостях та складається з усіх професійно важливих компетенцій [15, с.19]. С. Калашнікова професійну підготовку керівників навчальних закладів визначає як процес набуття (розвитку) професійних компетенцій з метою підвищення управлінської компетентності як здатності ефективно виконувати професійну діяльність із управління навчальним закладом [6, с.147]. М. Андрущенко у своїй дисертації пише про формування базових управлінських компетенцій у майбутніх менеджерів економічного профілю засобами інтерактивних технологій [1].

О. Комарист та Н. Алдохіна зробили таку типізацію компетенцій менеджера: концептуальна компетенція (здатність логічним чином акумулювати, аналізувати та інтерпретувати необхідну інформацію), компетенція у психології та людських відносинах, ділова (адміністративна) компетенція, професійна компетенція. Вони визначили «три іпостасі, де сучасний менеджер має себе реалізувати: менеджер-лідер, який може вести за собою підлеглих; людина, яка повинна постійно встановлювати контакти з партнерами та владою, успішно вирішувати внутрішні та зовнішні конфлікти, формувати цілі; менеджер-новатор, який впроваджує у практику наукові досягнення та самостійно генерує нові знання; менеджер-вихователь, який володіє високими моральними якостями, здатний створити колектив та спрямовувати його розвиток, формувати організаційну культуру» [8, с. 343]. Загалом компетентнісно-орієнтований підхід у системі освіти дозволяє організувати процес формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності на діяльнісній основі, що сприяє розвитку потенціалу особистості та дає можливість активізувати його шляхом самовдосконалення у процесі професійної діяльності.

У межах компетентнісно-орієнтованого підходу в системі вищої освіти слабо вивчено структуру компетенцій, хоча як вимоги соціального та державного запиту на фахівців вони представлені у нормативних документах, концепціях їх розвитку, які розроблені Міністерством освіти. У науковій літературі є багато визначень ключових (загальних), професійних, академічних та інших компетентностей. Однак, виходячи з неоднозначності та різноманітності точок зору щодо їх віднесення до ключових чи професійних компетентностей, необхідна розробка концептуальної бази та більш детального аналізу цих понять.

Підготовка майбутніх спеціалістів передбачає використання успішного досвіду формування

компетентностей, набутого у європейській системі освіти. Істотним є те, що універсалізація перетворень у сфері освіти, забезпечення студентської та викладацької мобільності, міжнародне визнання ступенів запровадження освітніх кредитів – все це передбачає також повну термінологічну уніфікацію. Це стосується і поняття компетентності. Після підписання Болонської декларації виникла необхідність вироблення загального розуміння змісту кваліфікацій за рівнями у термінах компетенцій, створення моделей різного рівня компетентностей, розробка їх структури, впровадження у навчальний процес.

Ці аспекти вдосконалення сучасної системи освіти в Україні є предметом розгляду та обговорення спеціальних видань останніх років, наукових конференцій, круглих столів тощо. Так, предметом дискусії XI Всеукраїнського круглого столу «Якість підготовки менеджерів: принципи, технології, перспективи» [4] стало визначення вимог до компетенцій працівників, якостей та вмінь, якими має володіти менеджер XXI ст.; інтеграційні процеси та інноваційні технології, які необхідно застосовувати у процесі формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності; співробітництво ЗВО та роботодавців з метою спільного розроблення та впровадження практико-орієнтованих навчальних програм, підтримка та інвестування студентських проєктів тощо. На Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Модернізація професійної підготовки менеджерів» розглянуто теоретико-методологічні проблеми їх підготовки; забезпечення якості вищої освіти; формування конкурентного фахівця, активізація ресурсу практичної підготовки майбутніх менеджерів та його працевлаштування [3].

Висновки. Таким чином, впровадження компетентнісно-орієнтованого підходу у вітчизняну систему освіти стримується через відсутність загального розуміння змісту кваліфікацій за рівнями компетенцій, розроблення їх структури, моделей різного рівня компетентностей; недостатнього використання ефективних психолого-педагогічних технологій формування цих нових освітніх конструктів, запровадження інноваційних методів навчання у навчальний процес. Активізацію практичної підготовки майбутніх фахівців можна здійснювати за такими напрямками: шляхом співпраці з виробничими та соціальними структурами та роботодавцями або створення відповідних ситуацій умовної діяльності в аудиторіях за допомогою інноваційних методів навчання. Це вимагатиме спільної розробки з роботодавцями та впровадження практико-орієнтованих навчальних програм формування нових освітніх конструктів, інвестування студентських проєктів, узагальнення та розповсюдження інформації про інноваційні методи навчання шляхом розробки методичних посібників та активізації їх використання.

Список літератури

1. Андрущенко Н. О. Формування базових управлінських компетенцій у майбутніх менеджерів

економічного профілю засобами інтерактивних технологій : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Андрущенко Наталія Олександрівна. Вінницький національний технічний університет. Вінниця, 2011. 274с.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь, ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.

3. Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Модернізація професійної підготовки менеджерів» [Електронний ресурс]: URL : <http://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/component/k2/item/1458-vseukrainska-naukovo-praktychna-internet-konferentsiia-modernizatsiia-profesiinoi-pidhotovky-menedzheriv>.

4. Всеукраїнський круглий стіл «Якість підготовки менеджерів : принципи, технології, перспективи – крок до досконалості підготовки фахівців» [Електронний ресурс]: URL : <https://www.knteu.kiev.ua/blog/read/?pid=18899&uk>.

5. Зязюн І. А. Інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи. За ред. І. А. Зязюна. К. : Віпол, 2000. 636 с.

6. Калашнікова С. А. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки управлінців-лідерів в умовах сучасних суспільних трансформацій: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.06 «Теорія і методика управління освітою». Світлана Андріївна Калашнікова. Київ, 2011. 36 с.

7. Кобець В. М. Формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у вищому навчальному закладі: автореферат ... канд. пед. наук. Дніпро, 2021, 23 с.

8. Комаріст О. І., Алдохіна Н. І. Професійна модель менеджера підприємства, що функціонує за концепцією маркетингу. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. 2011. Вип. 112. С. 341-347.

9. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики. За заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с.

10. Махновська І. Р. Професійна підготовка магістрів сестринської справи в умовах ступеневої освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Житомир, 2015. 20 с.

11. Михайличенко В. Є., Гура Т. В. Психологічна готовність: сутність, зміст і способи активізації. Проблеми сучасної психології. Зб. наук. праць Запорізького національного університету та Інституту Психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Запоріжжя : ЗНУ, 2019. № 2(16). С.43-48.

12. Ничкало Н. Г. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика. Монографія. Хмельницький: ТУП. 2002. С. 271.

13. Петрук В.А. Теоретико-методичні засади формування базових професійних компетенцій у майбутніх фахівців технічних спеціальностей: дис. ... д-ра пед. наук. Спец. 13.00.04. Петрук Віра Андріївна. Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. К.: 2008. 523 с.

14. Романовський О. Г., Гура Т. В. Управлінська компетентність як напрямок гуманізації освіти у життєвих перспективах майбутніх інженерів. Теорія і практика управління соціальними системами. Щоквартальний науково-практичний журнал. Харків : НТУ «ХПІ». 2007, № 4. С.62-64.

15. Baltušiņa R. Pedagoģijas studentu gatavība profesionālai darbībai skolas vide, 1st ed. The Pedagogy Students' Readiness for Professional Activities in the School Environment - Promocijas darbs. Jelgava: LLU, 2013. 184 p.

References (transliterated)

1. Andrushchenko N. O. "Formuvannia bazovykh upravlinskykh kompetentsii u maibutnikh menedzheriv ekonomichnoho profilu zasobamy interaktyvnykh tekhnolohii [Formation of basic managerial competencies in future managers of economic profile by means of interactive technologies]": dys. ... kand. ped. nauk : spets. 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity». Andrushchenko Nataliia Oleksandrivna. Vinnytskyi natsionalnyi tekhnichnyi universytet. Vinnytsia, 2011. 274 p.
2. "Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]". Uklad. i holov. red. V. T. Busel. Kyiv : Irpin, VTF «Perun», 2001. 1440 p.
3. Vseukrainska nauково-praktychna internet-konferentsiia "Modernizatsiia profesiinoi pidhotovky menedzheriv" [Modernization of professional training of managers]": URL : <http://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/component/k2/item/1458-vseukrainska-naukovo-praktychna-internet-konferentsiia-modernizatsiia-profesiinoi-pidhotovky-menedzheriv>.
4. Vseukrainskyi kruhlyi stil "Iakist pidhotovky menedzheriv : pryntsypy, tekhnolohii, perspektyvy – krok do doskonalosti pidhotovky fakhivtsiv" [Quality of managerial training: principles, technologies, prospects - a step towards the perfection of training]": URL : <https://www.knteu.kiev.ua/blog/read/?pid=18899&uk>.
5. Ziazun I. A. "Intelektualno tvorchyi rozvytok osobystosti v umovakh neperervnoi osvity. Neperervna profesiina osvita: problemy, poshuky, perspektyvy [Intellectually creative development of the personality in the conditions of continuous education. Continuing professional education: problems, searches, prospects]". Za red. I. A. Ziazuna. K. : Vipol, 2000. 636 p.
6. Kalashnikova S. A. "Teoretyko-metodolohichni zasady profesiinoi pidhotovky upravlintsiv-lideriv v umovakh suchasnykh suspilnykh transformatsii [Theoretical and methodological principles of professional training of managers-leaders in the conditions of modern social transformations]": avtoref. dys. d-ra ped. nauk: 13.00.06 «Teoriia i metodyka upravlinnia osvitoiu». Svitlana Andriivna Kalashnikova. Kyiv, 2011. 36 p.
7. Kobets V. M. "Formuvannia hotovnosti maibutnikh menedzheriv do profesiinoi diialnosti v protsesi navchannia u vyshchomu navchalnomu zakladi [Formation of readiness of future managers for professional activity in the process of studying in a higher educational institution]": avtoreferat ... kand. ped. nauk. Dnipro, 2021, 23 p.
8. Komarist O. I., Aldokhina N. I. "Profesiina model menedzhera pidpriemstva, shcho funktsionuie za kontseptsiiu marketynhu [Professional model of an enterprise manager operating according to the marketing concept]". Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva: Ekonomichni nauky. 2011. Vyp. 112. P. 341-347.
9. "Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy [Competence approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives]": Biblioteka z osvitnoi polityky. Za zah. red. O. V. Ovcharuk. Kyiv : «K.I.S.», 2004. 112 p.
10. Makhnovska I. R. "Profesiina pidhotovka mahistriv sestrynskoi spravy v umovakh stupenevoi osvity [Professional training of masters of nursing in the context of higher education]": avtoref. dys ... kand. ped. nauk. Zhytomyr, 2015. 20 p.
11. Mykhailychenko V. Ye., Hura T. V. "Psykhologichna hotovnist: sutnist, zmist i sposoby aktyvizatsii [Psychological readiness: essence, content and ways of activation]". Problemy suchasnoi psykholohii. Zb. nauk. prats Zaporizkoho natsionalnoho universytetu ta Institutu Psykhologii im. H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. Zaporizhzhia : ZNU, 2019. № 2 (16). P.43-48.
12. Nychkalo N. H. "Derzhavni standarty profesiinoi osvity: teoriia i metodyka [State standards of vocational education: theory and methodology]". Monohrafiia. Khmelnytskyi: TUP. 2002. P. 271.
13. Petruk V.A. "Teoretyko-metodychni zasady formuvannia bazovykh profesiinykh kompetentsii u maibutnikh fakhivtsiv tekhnichnykh spetsialnosti [Theoretical and methodological principles of formation of basic professional competencies in future specialists of technical specialties]": dys. ... d-ra ped. nauk. Spets. 13.00.04. Petruk Vira Andriivna. Natsionalnyi pedahohichnyi un-t im. M.P. Drahomanova. K.: 2008. 523 p.
14. Romanovskiy O. H., Hura T. V. "Upravlinska kompetentnist yak napriamok humanizatsii osvity u zhytievnykh perspektyvakh maibutnikh inzheneriv [Management competence as a direction of humanization of education in the life prospects of future engineers]". Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymy systemamy. Shchokvartalnyi naukovo-praktychnyi zhurnal. Kharkiv : NTU «KhPI». 2007, № 4. P.62-64.
15. Baltušite R. Pedagoģijas studentu gatavība profesionālai darbībai skolas vide, 1st ed. The Pedagogy Students Readiness for Professional Activities in the School Environment - Promocijas darbs. Jelgava: LLU, 2013. 184 p.

Надійшла (received) 16.09.2021

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Михайличенко Валентина Евдокимівна (Михайличенко Валентина Евдокимовна, Mukhailychenko Valentyna) – кандидат філософських наук, професор кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами ім. академіка І. А. Зязюна Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»; Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7390-5319>.

Кобець Валентин Миколайович (Кобець Валентин Николаевич, Kobets Valentyn) – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами ім. академіка І. А. Зязюна Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»; Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3513-5952>.

Семке Ніна Миколаївна (Семке Ніна Николаевна, Semke Nina) – кандидат філософських наук, доцент, професор кафедри соціології та публічного управління Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»; Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6452-4012>